

Nr 147.

Av herr **Lindhagen**, om införande av en normalarbetsdag för skolarbetet m. m.

Man kan mycket väl förstå, att uti en ensidigt materialistisk tid, som mekaniserar allt, även skolan allt mer blivit ställd under detta inflytande. I samma mån som människovärdet betyder föga och penningen allt, måste även barnet bliva en maskindel utan anspråk att få utveckla sig till en personlighet. Efter detta program har också skolan alltmer inrättats.

Det är förmodligen lönlöst att på något väsentligt sätt rubba detta tidslyte, om ej på samma gång en strömkantring äger rum i åskådningssättet i sin helhet. Varsel om en mänsklig renässans spåras emellertid både här och var, och då må icke heller försummas att sätta även skolan under debatt. Detta kan icke heller såsom hitintills få vara en befogenhet, förbehållet allenast pedagoger. Även föräldrar och målsmän och överhuvudtaget det vanliga, sunda förnuftet böra få ha ett ord med i laget.

För det första måste enligt min uppfattning det sunda förnuftet på det bestämdaste kräva ett radikalt avskaffande av mångläseriet, som alltmer innäslat sig först och främst i elementarskolorna och där icke blott som man föreställer sig i de övre klasserna. Därifrån sprider sig det onda nog snart även till folkskolan (bottenskolan) och andra förberedande barnskolor, vartill tendenser påstås icke saknas. Ett barn är ett barn, och dess ömtåliga utvecklade hjärna är icke skapad för att övermagasineras med onödiga, för denna hjärna plågsamma minnessaker. Ett dylikt våld på barnets natur stannar icke vid pinan för tillfället. Det skadar i längden hjärnans förmåga till produktiv utveckling och självständigt tänkande och återverkar medelbart förstörande på kroppens livsenergi. Här framlyser hjärt tidens mekaniska kynne och dyrkan av kvantiteter. Att i allmänbildning framför allt måste ingå själens för-

kovran och möjligheter till personens inre utveckling, detta är något som står främmande för nutidens skolordningar.

Med mångläseriet syftas först på ett onödigt antal ämnen, som barnet alldeles icke behöver inlära vid så unga år. Det är lämpligare att det får vänta därmed till dess det visar sig, att barnet behöver ett dylikt ämne, och då lära de sig det fortare och lättare. Att låta alla barn vid unga år inhämta ett för dem betungande specialämne, därför att några av dem kanske behöva kunskaper däri framdeles, detta är verkligen, så vitt jag kan förstå, ett alltför befängt skolsystem. Även ur en flack allmänbildnings synpunkt måste sunda förnuftet anhänga, att ej alla barn över hövan ansträngas. En begränsning är alltid oundgänglig och då bör den ske med hänsyn till barnets egen förmåga och vikten, att det kan inhämta vissa konstitutiva element grundligt i stället för att bibringas en grund kunskap i allt. Hopade detaljer, som trängas om varandra i den lilla hjärnan, kunna icke smältas men upptaga utrymmet för fostran i livets allvar och karaktärens utmejsling. Livets skola är den förnämsta skolan, den teoretiskt-tekniska undervisningen måste vara endast en måttlig överbyggnad på densamma.

Mångläseri äger också rum på det sättet, att ett ämne specialiseras för mycket. Detta är lika farligt för barnets utveckling ur ovan nämnda synpunkter. Dessutom är det betänkligt därför, att här kontrollen på skolan och lärarna är ännu svårare.

Under min skoltid hade man icke så många ämnen och inlärd icke så mycket detaljer i olika ämnen, såsom nu synes vara fallet exempelvis i den undervisning, som säkerligen i överensstämmelse med praxis nu meddelas mina två barn, en flicka och en gosse om 15 och 14 år. Jag tror knappast, att denna lättnad i min undervisning har länt mig till skada och minskat min allmänbildning. När behov av mera vetande i senare tider yppats, har jag kunnat fylla det med vida större lätthet, och när inget behov inträtt, ha detaljerna ej heller varit behövliga för mig.

Barn kunna indelas uti *receptiva, produktiva och obegåvade barn*. De sistnämnda räcka icke till för skolan. Skolan räcker icke till för de produktiva barnen. Endast de receptiva hava någon hemortsrätt i densamma. Det är endast de första, som skolan därför kallar »begåvade». Det är de, som få de högsta betygen. Det är de, som komma vid ett eventuellt ifrågasatt urval att bli de lyckliga. Sådan är skolan för närvarande och sådan kommer den med sin nuvarande organisation att förbli. Detta trots att livet lärt, att »skolans» begåvningar falla till föga uti livet, där det gäller förmåga av egna tankar, egna initiativ

och egen karaktär, mera än minneskunskaper för att slå sig fram för egen del eller uträtta något för det allmänna.

Mycket äventyrligt är också det godtycke, som den enskilde läraren allt efter sin personliga naturell är i tillfälle att utöva och också utövar i specialisering av ett ämne. Tendensen är påtaglig och mången tror sig göra sitt bästa genom att påtvinga barnet så mycket man tror sig att kunna proppa i detsamma. I de enskilda statsunderstödda läroverken är denna fara dubblerad genom frånvaro av omtänksam och effektiv kontroll på valet av läroböcker. Någon som helst hänsyn till föräldrarnas utgifter för det ständiga och godtyckliga anskaffandet av nya läroböcker, icke sällan till en obetydlighet begagnade, tages knappast, så vitt jag förstår. Även detta är en viktig erinran, särskilt från hem med måttliga eller otillräckliga inkomster.

Man måste förvåna sig exempelvis över, varför ett barn, som måste pinas med dessa för oss ytterligt konstiga och främmande språken, skall behöva lära sig läsa uppsatser på tysk provinsialism med uttryck, som aldrig förekomma i tyskt riksspråk; varför de skola forceras vid unga år i matematik med de krångligaste tal, som se ut som alplandskap i både täljare och nämnare utan praktisk betydelse för livet; varför de skola plågas med huvudräkning i taluppgifter, för vilkas lösning vuxna personer alltid begagna sig av papper och penna; varför de skola kunna redogöra för innehållet i olika kapitel i apostlarnas brev; varför de skola berövas allt språkintresse, genom att vid mycket unga år börja forceras med dessa för de flesta oöverkomliga skrivningar på tyska och franska, vilka för dem, som icke hava dessa språk till modersmål, måste förefalla helt enkelt barbariska i sin nyckfulla oregelbundenhet o. s. v.

Det har med fog, såsom mig synes, blivit anmärkt, att genom det alltmer utvecklade mångläseriet betages barnet både lust och förmåga att lära sig någonting grundligt och förkovra sig genom extraläsning i något visst ämne. Barnet förlorar kärleken till skolarbetet och söker instinktivt reda sig genom att taga saken så lättvindligt som möjligt. För att skolan skall bli en skola för livet och för livsduglighet och ej en träningsanstalt för minneskunskaper och tanklöshet, är det icke nog med formella omstöpningar genom att flytta det ena hit och det andra dit, något som vår praktiska politik i allmänhet inskränker sig till. En sådan utväg lämnar alltid efter sig besvikelse och nödvändiggör nya experiment med samma negativa resultat.

Det går oroande rykten om, att skolkommissionens arbete i åtskilligt hotar att utmynna i en dylik förtröstan på former utan väsent-

lig omskapning av innehållet. Emellertid tror man, att den dock skall komma med en verklig nyhet, helst densamma också bebådas i kommissionens instruktion. Denna nyhet är urvalet av de »mera begåvade» för rätt att överflyttas till högre undervisning. Detta urval skulle ske till och med vid övergången från den blivande botten skolan till den nuvarande tredje eller fjärde klassen i elementarskolan. Därtill göres detta val av lärarna. Man ryser nästan vid blotta tanken på denna ohyggliga exekution och den uppdelning, som därigenom skulle komma att ske i två olika samhällsklasser. En »begåvad», som utses redan vid unga år av slumpen och privilegieras till befodringsutsikterna och herraväldet i världen, och en »obegåvad», som får reda sig så gott han kan. En företrädesrätt således för de receptiva barnen på bekostnad av de produktiva. En tillfällighet där läraren, även han en ofullkomlig människa, skall få spela lott om människoöden efter sitt gottfinnande, som ej kan undgå enligt all mänsklig erfarenhet att influeras av stämningar, bristande vyer och psykologi, byråkratisk okänslighet, favoritskap, relationer och konjunkturer. Å andra sidan de stackars barnen, där tillfällig kondition, blyghet, nervositet, ännu outvecklade men slumrande anlag få bli avgörande för att grusa föräldrars förhoppningar och en människas livsöde.

Detta är så likt styrelserna i alla tider. Samhället är byggt på ett inferno och för att ändra på förhållandena något, så skapar man i stället ett annat. Den enda någorlunda lyckosamma och mänskliga lösningen synes mig vara, att, såsom i annan motion föreslagits, *alla* barn, som *önska* det, berättigas och beredas tillfälle till en högre bildningsgrad, motsvarande vår studentexamen men organiserad naturligtvis på ett helt annat sätt. Vid den tidpunkten blir det också vida lättare både för dem och för andra att bedöma, vad de möjligen kunna duga till.

För att återgå till den nuvarande skolan och särskilt elementarläroverken leder mångläseriet till en alltmera onaturligt förlängd arbetsdag. Särskilt i de högsta klasserna ha de i genomsnitt med läxläsning en arbetsdag av 10 timmar och därutöver. För industriarbetare har nyligen införts 8 timmars arbetsdag. Det vore på tiden, att även för skolbarn införa en normal skolarbetsdag, vilket för ett barn i uppväxtåren säkerligen icke enligt naturens lagar bör få överstiga 6—8 timmar i de högre och 4—6 i de lägre klasserna. Hur dessa timmar skola förläggas, må vara en öppen fråga. Huvudsaken är, att barnets fysik, energi och andliga hälsa ej fortfarande få undergrävas, såsom sker med det nuvarande systemet. För sin hälsa behöver barnet en lång sammanhängande tid av dygnet för att kunna i tillräcklig omfattning ägna

sig åt det för barn isynnerhet så oundgängliga utelivet med sport och lekar i naturen (minst 2—3 timmar), åt sina individuella intressen och åt familjelivet. Därtill kommer den lika oavvisliga nödvändigheten, att barnen *måste* även genom skolans ingripande beredas tillfälle att gå tidigt till sängs. Det är högst förvånande, att så länge kunnat från skolväsendets sida underlåtas att, såvitt på skolkurserna ankommer, ägna någon hänsyn till sistnämnda nödvändighet. Ingenting är vanligare än oundgänglig nattläsning på läxor, och vilket släkte skall kunna framgå ur ett sådant hygieniskt missförhållande.

I tre andra motioner behandlas dels frågan om likställighet i undervisningen för alla, dels innehållet i de läseböcker, som skola bibringa specialkunskaper utan förhör och betygssättning utöver skolans ordinarie schema, och dels angelägenheten, att undervisningsplanens huvudgrunder ej avgöras ensidigt av lärarna och sist ecklesiastikministern utan ock underställas riksdagen såsom representant åtminstone i någon mån för föräldrar, målsmän och det vanliga sunda förnuftet.

På grund av vad sålunda anförts hemställes:

att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte, av hänsyn till skolbarnens andliga och kroppsliga hälsa samt sunda utveckling i övrigt, inrikta det pågående arbetet för en skolreform därhän:

att för skolarbetet införes en *normalarbetsdag*, inberäknad läxläsningen, om högst 6—8 timmar för de högre klasserna och 4—6 timmar för de lägre stadierna och helst så ordnad, att skolungdomen erhåller en samlad fritid under återstoden av dygnet;

att för genomförande av en sådan ordning avskaffas det nuvarande mångläseriet med dess växande utvidgning av ämnena och dess tilltagande specialisering inom desamma;

att undervisningsproblemet i stora drag lägges så, att undervisningen skall omfatta ett grundligt inlärande av de viktigaste elementen, en förändligad överblick över naturens liv utan överlastning av tekniska detaljer samt en förstående översikt över människans historia icke blott i det egna landet och Europa utan jämväl i den övriga världen;

att denna fostran likaledes skall skänka impulser till själsdaning, praktiskt arbete och kroppskultur med

betonande i sistnämnda avseendet särskilt av tillräckligt friluftsliv och möjlighet att kunna gå tidigt till sängs; och bör i dessa tre avseenden skolan samverka med hemmen även å tider, som ej ingå i nämnda normalarbetsdag.

Stockholm den 31 januari 1921.

Carl Lindhagen.
